

INTRODUCCIÓ A L'ESTUDI DEL MAPA ARQUEOLÒGIC DEL TERME D'ALBONS

PER

**MIQUEL-DÍDAC PIÑERO I COSTA
BENJAMÍ BOFARULL I GALLOFRÉ
PERE GARRIGA I TERRIDAS**

Albons és un poble empordanès emplaçat sobre un turó al bell mig d'una extensa plana on antigament hi havia aiguamolls (els Salancs i el Balcar) i el llit del riu Ter abans del seu desviament de principis del segle XIV. Aquest poble té un ambient de caire medieval, com la major part dels nuclis antics dels llogarrets agrícoles empordanesos.

El terme municipal d'Albons es troba en el Mapa Cadastral (escala 1/50.000) full n.º 26: «Verges». Aqueste terme, a part dels Salancs i el Balcar, així com el Bosc de Sant Joan en el pla, comprèn una part dels pujols i terraprims de la serra de Sant Grau i del Puig Segalar. En aquests terraprims (*horst*) i a les terrasses quaternàries que han fet rierals i còrrecs hi ha indicis clars de l'existència de fauna quaternària i objectes sobre còdol corresponents al Paleolític Inferior.

Una xarxa antiga de comunicacions travessa el terme d'Albons. Hi ha un camí que des de Viladamat es dirigeix cap a Torroella de Montgrí, passant pel poble d'Albons i pels de Belcaire i Ullà (1). També hi passava el «camí ral» que des de Viladamat anava al Castell de Verges i a la Bisbal (2).

El nom d'Albons té un origen indoeuropeu segons alguns investigadors. El trobem documentat per primera vegada en un pergami datat el 20

(1) · JOAQUIM BOTET I SISÓ, *Geografia de Girona*, Barcelona, 1911, p. 265.

(2) · JAUME CAUSSA I SUNYER, *Viladamat i Palau Borrell*, «Revista de Girona», núm. 30 del 1965.

de febrer de l'any 980 amb la grafia arcaica ALBURNE (3). Segons Josep Pella i Forgas (4) el topònim *Alburne* seria pre-llatí i s'assembla al nom gal·lès «all-burne» que voldria dir: «sobre l'aigua», «prop de l'estany», denominació que correspon a la situació antiga del turó d'Albons, entre estanyols, aiguamolls i el curs del Ter.

La interpretació de Pella i Forgas sembla encertada si tenim en compte el medi geogràfic i ecològic del turó d'Albons fa 3.100 anys quan començaren a arribar al pla empordanès gents que venien de les planes de la costa d'Occitània amb una cultura nova i que parlaven una llengua indoeuropea coneguda com a cèltic-ligur (inicis de la 1.ª Edat del Ferro).

Ens falta informació sobre el nucli urbà alt-medieval d'Albons, però pel document del 980 sabem que pertanyia al comtat d'Empúries. Al segle XII apareix documentat amb el nom *Alburnos* (llatinització del seu nom arcaic *Alburne*), dins una relació d'albergs del comte del Rosselló (5). L'any 1225 és esmentat com *Alburnis* i *Albornis* (6).

A començaments del segle XIII Albons tenia un castell que consta com de la família Torrent la qual el tenia en feu dels senyors de Torroella de Montgrí (7). Els castells d'Albons i de Torroella foren permutats a l'infant Pere, en nom del rei, per part del vescomte Dalmau de Rocabertí, a canvi d'altres possessions i forteses (8).

El castell d'Albons fou un dels motius de discòrdia entre el rei Jaume II i el comte Ponç-Hug IV d'Empúries, a inicis del segle XIV (9). El

(3) SEBASTIÀ AGUILAR, *Ampurias*, Figueres, 1895, ps. 116 i 117; treu la notícia d'*Alburne* del notari de Castelló d'Empúries, JOSEP LLOBET, que en el segle XVII va ordenar uns documents alt-medievals sota el nom *Índex, declaració i adició de l'erecció, antiguetat, excelència i grandesa del comtat d'Empúries*, que anteriorment ja havia recollit el notari de Castelló JOAN BUSQUETS. Segons sembla, es conserven dues còpies d'aquests documents: una a la biblioteca del castell de Peralada i una altra a l'arxiu dels Medinaceli («Casa de Pilatos») a Sevilla.

(4) JOSEP PELLA I FORGAS, *Historia del Ampurdán*, Barcelona, 1883, p. 120 i SEBASTIÀ OBRADORS, *Investigaciones lingüísticas sobre los primitivos pueblos que se establecieron en Catalunya y principalmente en la provincia de Gerona*, «Revista de Gerona», primera època, núm. 7, març del 1877, p. 87 (Albons de l'arrel celt «ALB»).

(5) JOAN BADIA I HOMS, *L'arquitectura medieval de l'Empordà*, vol. I, Girona, 1977, p. 87; J. BOTET, op. cit. p. 266, i *Liber feodorum maior*, Barcelona, 1947.

(6) BADIA, op. cit. p. 266; ALSIUS, *Estudis geogràfics sobre el bisbat de Girona durant l'Edat Mitjana*, i VILLANUEVA, *Viaje literario a las iglesias de España*, Vol. XIII, p. 322.

(7) BOTET, op. cit. p. 266.

(8) RAFAEL DALMAU, editor, *Els Castells Catalans*, vol. II, Barcelona, 1969, ps. 595 i 598.

(9) PELLA, op. cit. p. 514 (ACA, registre 107, f. 222).

rei va prohibir al comte que continués les obres de fortificació dels castells d'Albons i de Bellcaire (10). L'any 1311 Jaume II va vendre el domini d'Albons al comte Ponç-Hug el qual ho aprofità per a fortificar el lloc com a defensa del seu comtat. Tanmateix, l'any 1322 el rei feia donació d'Albons a Bernat d'Orriols, successor de l'antiga família Torrent (11).

En aquest moment el riu Ter ja havia estat desviat i havia començat el procés de dessecament del sector planer del terme. Actualment hi queden diferents recs, entre els quals la riera de la Muntanya i l'agulla del Pas d'en Roca. També romanen testimonis de l'antic llit del Ter, amb sorreres fluvials. Una d'elles és l'anomenat Bosc de Sant Joan. També, entre Bellcaire i l'Escala, hi ha el rec del Ter Vell, nom que recorda l'antic pas del riu per aquesta contrada, encara que el dit rec no segueixi el seu curs original.

EL NUCLI URBÀ D'ALBONS

Si tenim en compte el topònim pre-llatí o pre-romà *Alburne* no seria improbable que el puig d'Albons guardés testimonis d'ocupació protohistòrica com la que descobrirem en el límit del seu terme municipal amb el de Bellcaire, al puig Moragues del Mas Gusó. Tanmateix, fins avui, nosaltres desconeixem l'existència clara de vestigis anteriors a l'Alta Edat Mitjana dins l'actual nucli urbà d'Albons, encara que podem sospitar que en època romana baix-imperial o en temps visigòtics ja hi podia existir establiment humà. El que resta clar és que l'any 980, segons tenim documentat, el comte d'Empúries va fer donació a l'església de Sant Martí, Sant Pere i Santa Maria d'Empúries d'unes vinyes que havien estat d'un personatge de nom Guillem, situades dins el terme d'*Alburne*.

L'advocació a Sant Cugat de l'església parroquial d'Albons és un índici de l'existència d'un lloc de culte cristià primitiu. No veiem, però, cap rastre evident en el temple actual, d'un edifici anterior al romànic primitiu, encara que hi ha alguns carreus rectangulars tallats en gres a la paret de tramuntana, que no és impossible que provinquin d'una construcció d'època romana.

L'església de Sant Cugat és un temple d'estructures romàniques arcaïques, amb una fase del segle X, que correspon a la nau i l'absis semicircular i afegitons posteriors, d'època romànica avançada, segons l'estudi de J. Badia i Homs (12).

(10) S. SOBREQÜÉS, *Els barons de Catalunya*, Barcelona, 1957, p. 90.

(11) BOTET, op. cit, p. 266.

(12) BADIA, op. cit. ps. 87 i 88.

Aquesta església es troba documentada a les *Rationes Decimarum Hispaniae* (pagaments de dècimes per a contribuir a les croades) corresponents als anys 1279 i 1280, amb el nom d'*ecclesia de Albornis* (13) i també en els Nomenclàtors de la diòcesi de Girona de finals del segle XIV: *Ecclesia parochialis sancti Cucuphatis de Albornis* i *Sancti Cucuphatis de Alburnis* (14).

Al costat septentrional de l'església hi resten els vestigis del *castell medieval d'Albons*, fortalesa dels comtes d'Empúries, després dels senyors de Torroella de Montgrí i, finalment, de la corona catalano-aragonesa.

Davant del que queda del castell i de la façana de ponent de l'església hi ha actualment una àmplia plaça que antigament albergava una part de les antigues construccions del castell. Les darreres obres d'adaptació per a apartaments, fetes dins l'edifici situat sobre el nucli principal del castell han desfigurat recentment, encara més, les restes medievals. S'hi veu un gran mur que incideix, per la banda nord, al frontis de l'església amb un portal de gran dovellatge dels segles XIV-XV, el qual tanca el pati interior del gran casal, conegut encara popularment com *el Castell*. Darrerament ha estat alliberat pel seu propietari actual de galliners i corts que havien ocupat una gran part d'aquest pati i tapaven el mur nord de l'església. L'edifici dit el Castell és una gran casa de planta i dos pisos amb teulada de doble vessant que, com ja hem dit, s'ha transformat de pagesia en apartaments turístics respectant la seva fisonomia exterior.(15).

A ponent de la Plaça Major s'hi conserven unes restes de la *muralla medieval* que ciruïa la part alta del turó d'Albons. Es tracta d'una torre de planta quadrada que es manté en una alçada de cinc metres. Hi ha l'arrencada d'un mur que hi incidia i potser formava part d'un portal. El parament és de pedres grans poc treballades: possiblement pertany al segle XIII o al XIV (16).

També cal que esmentem la probable *sortida d'emergència* (passadís camuflat) del castell d'Albons. És una sortida, visible al vessant oriental del turó, tocant l'actual carretera d'Albons a l'Escala pel Pas d'en Roca i Vilanera. S'assembla a una finestra de carreus. El corredor subterrani passa per sota de Can Calmó, casa que probablement hi té o hi tingué

(13) J. RIUS I SERRA, *Rationes decimarum Hispaniae: 1278-1280*, Barcelona, 1946, ps. 80 i 93.

(14) J.M. PONS I GURI, *Nomenclatores de la diòcesi gerundense en el siglo XV*, «Analès del Instituto de Estudios Gerundenses», vol. XVII, Girona, 1964-65, ps. 48 i 73.

(15) BADIA, op. cit. ps. 88 i 89.

(16) BADIA, op. cit. p. 88.

accés. El nom del soterrani, segons la gent d'Albons que hem consultat, és *el Cau de les Gorgues*. Es troba en terreny propietat de l'antiga casa Puig de Vilaür. Segons altres informacions, a les darreres obres fetes al castell, es varen localitzar uns soterranis, que tornaren ser tapats, els quals podrien tenir relació amb el passadís o Cau de les Gorgues. Hem recollit altres notícies sobre l'existència de passatges subterranis en diferents indrets del poble (el mateix passa a Castelló d'Empúries i a Vilademant).

EL PUIG MORAGUES (MAS GUSÓ)

És un petit turonet per on passa el límit dels termes d'Albons i Bellcaire. És separat per un rec del puig d'en Quintana (de Bellcaire) en el qual hi ha les Basses de Guix i materials d'època romana.

El puig Moragues és al costat sud del Mas Gusó. Temps enrera, sofrí un aplanament a causa d'extracció de terres. S'hi va construir una barraqueta per guardar-hi caixes de pomes, dels camps de pomeres propers, fa poc temps destinats a d'altres conreus.

No sabem si el topònim *Moragues* correspon el cognom d'un antic propietari o bé si es tracta d'una forma popular del mot *moreria*, que a pagès vol dir lloc on hi ha vestigis antics (són nombrosos els casos que *dels moros* o *la moreria* donen nom a indrets d'importància arqueològica; hi ha també exemples amb la denominació *dels sarraïns*).

Anys enrera gent d'Albons va recollir fragments de terrissa romana en el curs de l'extracció de terres al puig Moragues. L'any 1978 se'ns va informar del fet. El dia 10 de juny del dit any vàrem visitar el jaciment i poguérem observar-hi un gran nombre de bocins d'àmfora i moltes tègules romanes, a més de recollir-hi fragments de ceràmica grisa emporitana, campaniana i terra sigillata. Entre aquest pujollet i l'actual carretera de Bellcaire a Albons hi ha un camp on s'hi veu una gran escampadissa de ceràmica romana. Tot fa pensar en l'existència d'una vil·la agrícola que hauria tingut continuïtat potser fins els temps visigòtics, amb la circumstància que encara hi ha un mas a l'indret.

Abans de la seva desviació de principis del segle XIV, molt a prop d'aquest jaciment arqueològic hi havia el llit del riu Ter; és a dir que es tractava d'una ocupació rural al mig dels antics estanys de Bellcaire i Albons i al costat del curs antic del Ter (Ter és un hidrònim; té el significat arcaic de riu).

A uns metres més al sud d'aquest turonet hi ha el puig Quintana de Bellcaire on hi trobem antigues explotacions de guix, possiblement d'època romana, com les de l'illa Meda Gran. En aquesta contrada s'anome-

nen *les Basses* perquè el puig d'en Quintana té unes perforacions còniques invertides, per extreure guix. Al puig d'en Quintana i en el lloc de Sant Joan de Bellcaire hi ha abunant terrissa romana (republicana, imperial i del Baix Imperi), moltes tègules i també ceràmica medieval. Sant Joan és una església pre-romànica i romànica.

En una nova visita al jaciment del puig Moragues, acompanyat per l'arqueòleg Josep Casas i Genover i la seva esposa, l'estiu del 1980, ens vàrem adonar que les obres d'un rec agrícola obert recentment al pendent de llevant, havien posat al descobert un important nucli de poblament indiketa, bastit entre maresmes i amb diverses cabanes que tenien la paret de ponent a la roca natural del puig Moragues i altres tres construïdes amb pedres i fang. El rec és obert tot al llarg del costat de les cabanes, disposades paral·lelament i de costat. Dins dels fons de les cabanes hi ha molt material arqueològic que es pot datar des de l'entorn del segle VI abans de la nostra Era. Correspon, doncs, més o menys, a la cronologia comparativa dels nuclis indiketes d'Empúries en el moment dels inicis de la colonització comercial focea.

Els materials recollits en el sòl d'aquest nou jaciment són de terrissa (gran quantitat de ceràmica feta a mà, ceràmica àtica, pintada del tipus ibèric etc.) i deixalles domèstiques (ossos d'animals domèstics i de caça, valves de marisc, etc.). Tots aquests materials són semblants als que hi ha en els fons de cabanes de la muntanya Rodona i del Puig Vilanera (ambdues estacions de poblament indiketa, descobertes per M.D. Piñero i Costa des de fa anys), dins el terme de l'Escala i a pocs Kms. del Puig Moragues, i també als del jaciment descobert per Josep Vert (Centre d'Estudis del Montgrí) a les rodalies del Mas Solei, en el terme de Torroella de Montgrí, sobre l'antiga badia que s'estenia entre l'actual poble de l'Estartit i la vila de Torroella, abans que els al·luvions del Ter colguessin aquest braç de mar.

En el puig Moragues hi trobem una ocupació de gran durada, que va des del segle VI abans de la nostra Era fins als temps visigòtics i alt-medievals.

L'OLIVET D'EN MASSANET (PARATGE DE SANT MENAT)

A la pujada oriental del puig de Sant Grau, al costat sud del camí que mena a l'actual esglésiola de Sant Grau, hi ha un olivet propietat de la família Massanet d'Albons. En una observació fortuïta que hi vàrem fer l'octubre del 1978 hi apreciàrem una gran estesa de teules medievals. En un

replà, al costat del camí esmentat, hi vàrem veure una concentració important de teules, còdols escapçats i pedregam a més de trossos d'«opus testaceum» i nombrosa terrissa medieval i més moderna.

En noves excursions vàrem tornar observar aquests significatius materials d'ocupació medieval que indiquen l'existència de vestigis colgats en aquest indret, potser un llogarret alt-medieval relacionat amb els primers temps del temple ara anomenat Sant Grau (l'actual capella és producte d'una refecció del segle XVIII, però conserva importants estructures i elements romànics).

El dia 27 de gener del 1980 vàrem tenir la sort de trobar a l'olivet el seu propietari senyor Joan Massanet, veí d'Albons i afeccionat a la història local, qui de forma espontània tingué l'amabilitat d'explicar-nos que, de petit, havia recollit la notícia oral de la gent vella d'aquell temps —a principis de segle—, segons la qual en el planer que hi ha al costat del camí s'hi havia aixecat un temple anterior a l'actual de Sant Grau. Aquest és situat uns quants metres més amunt d'aquest planer de l'olivet. També ens digué que durant diverses generacions la seva família havia fet servir pedres d'aquest edifici antic per fer obres a la seva casa d'Albons. Creu, altrament, que vora l'església hi havia edificis d'un poblet. La casa de la família Massanet és situada en el recinte de la Plaça Major o de l'Església d'Albons. Agraïm també al senyor Massanet l'haver-nos mostrar exactament el punt on ell, de jove, conreant la terra, havia desenterrat part d'un mur de pedra i calç «grassa» el qual, pel fet de tenir un gruix considerable, li va fer pensar que podia ser un vestigi de l'església primitiva, abans al·ludida.

Al mateix temps ens va indicar que, del paratge que hi ha el peu del puig de Sant Grau, on comença l'olivet, se'n diu Sant Menat (un poc més al sud-oest hi ha els camps de la Mola). Aquesta denominació resta dubtosa en intentar relacionar-la amb les restes antigues, ja que cal tenir en compte que el marquès de Sentmenat tenia diverses propietats en aquestes contrades de l'Empordà. Tanmateix, a causa de la constància, en molts indrets, de la perduració dels noms d'antigues advocacions religioses —fins les més primitives— per designar paratges, pensem que és probable que l'antiga dedicació d'aquest lloc de culte fos a Sant Menna (Sant Menat, en la llegua popular d'aquest país). Era un sant copte dels primers temps del cristianisme que, des dels segles IV i V, era venerat a tot el món cristianitzat. S'han trobat algunes ampolletes amb la figura de Sant Menna a les ruïnes d'Empúries, en estrats d'època paleocristiana i de la seu episcopal visigòtica. Si algun dia es trobés una prova clara d'aquesta advocació, es podria considerar que en aquest indret del terme d'Albons hi hagué un lloc de

culte dels primers cristians empordanesos o dels temps episcopals d'Empúries. És una qüestió que reservem per a futures investigacions.

Les advocacions del segle XVIII a Sant Grau, Sant Roc i Sant Sebastià corresponen a la reconstrucció del temple romànic del qual desconeixem la seva dedicació. Si realment a l'olivet d'en Massanet hi va haver una església primitiva dedicada a Sant Menna, aquest culte potser hauria passat al temple romànic posterior. És una hipòtesi que, per ara, resta sense provar.

EL TORRENT DE LA FONT DE LA MERLA (SANT GRAU)

L'amic i col·laborador Pere Serramitjana, estudiós de l'arqueologia i la prehistòria, que fa uns anys va explorar aquestes serralades del Terraprim, ha tingut l'amabilitat de mostrar-nos dos fòssils quaternaris que corresponen a dues defenses incompletes de l'anomenat *Elefant Arcaic*, mamífer contemporani dels pobladors del Paleolític Inferior a l'Empordà. Aquestes defenses fossilitzades foren trobades per Serramitjana a la terrassa del torrent de la Font de la Merla —que la gent ara també coneix per la Font de Sant Grau perquè és al peu de l'església—, còrrec que baixa pel vessant nord-est d'aquest puig.

Més recentment l'amic Josep Vert (C.E. del Montgrí) ha trobat diversos còdols treballats atribuïbles al Paleolític Inferior, a les rodalies de Marenyà, a pocs kms. de Sant Grau i relativament a prop del terme d'Albons. A Jafre també ha trobat còdols treballats. La serra de Valldevià, Sant Grau, Muntanya Gran de Ventalló, etc., formen part del pas natural entre la conca del Ter i la del Fluvià, amb el massís del Montgrí com una gran illa ocupada pels homes del paleolític.

EL PUIG DE SANT GRAU

A la part alta del Puig de Sant Grau hi trobem l'església del segle XVIII bastida sobre importants estructures d'un temple romànic, fet entre els segles XI i XII (17) que tenia a més de la nau rectangular, que encara es conserva, un absis semicircular ara destruït. Encara hi ha, colgats davant l'actual façana (el temple del XVIII està capgirat d'orientació) els fonaments d'aquesta capçalera romànica que seria bo que fossin excavats quan es facin les properes obres de consolidació i conservació previstes per la Diputació gironina i l'Ajuntament d'Albons.

(17) BADIA, idem.

Quan fou capgirat l'altar del temple i fou erigit on abans hi havia la porta —a ponent—, escapçant també part de la nau i la capçalera per llevant, es va canviar l'advocació antiga i es dedicà a sant Grau.

Malgrat les notables reformes sofertes en el segle XVIII, aquesta església romànica encara conserva un gran interès. El parament de l'obra romànica i les estructures de la mateixa època que es conserven situen la construcció en un període del romànic ja avançat, sense decoració llombarda, almenys en els sectors que es mantenen dempeus (hi ha alguna part de la fàbrica que es pot considerar d'un moment més antic: del primer romànic).

A l'actual capçalera de Sant Grau, on al s. XVIII es va situar l'altar, s'hi pot veure el primitiu frontis, amb la porta romànica de mig punt tapiada. Al costat hi ha la casa de l'ermità, avui en total ruïna.

EL PUIG DE LES COGULLADES (LA VINYA D'EN POQUETA)

Aquest turó es dreça per damunt de la carretera de Vilademat a la Creu d'Albons i Verges. Queda el nord-est del camí de Sant Grau. A les primeres visites (dies 29 d'octubre i primer de novembre del 1978) hi vàrem veure, al vessant meridional on hi ha la Vinya d'en Poqueta, gran quantitat de terrissa escampada pel sòl: fragments de «dolium» i àmfores romanes. Sembla que era una petita explotació agrícola, potser una simple barraca, com les nombroses petites estacions arqueològiques que es troben escampades en aquesta serra (termes de Viladamat, Ventalló, Saus-Camallera, etc.).

EL PUIG SEGALAR

Aquest puig és el més alt de la serra. Té una situació dominant sobre la plana, la costa i els turons propers; una talaia natural. El primer a explorar arqueològicament el puig Segalar fou l'alemany Adolf Schulten, ja fa molts anys; en unes cales de prospecció trobà fragments d'àmfores a torn (18).

En una excursió que hi vàrem fer el dia 26 d'octubre del 1978 hi localitzàrem fragments de ceràmica en tall de «sandwich», que podrien correspondre a un moment anterior a la romanització o bé a l'època romano-republicana. Aquests materials són contemporanis dels que es

(18) LLUIS PERICOT i MIQUEL OLIVA, *Actividades de la Comisaría de Excavaciones*, «Anales del I.E. Gerundenses», 1952.

troben pocs kms. més al nord, en el vessant meridional de la Muntanya Gran de Ventalló, en un paratge de Palauborrell, exactament en el turó entre el pla de la Pedra Dreta de les Planes (Mas Notari) i l'Olivet de les Mulleres (aquest jaciment, descobert per M.D. Piñero i Costa l'estiu del 1979, sembla important: ceràmica de «sandwich», àmfora de boca plana, grisa emporitana, kàlathos ibèric, un disc de pissarra, etc.; correspon a un jaciment indiketa de l'entorn de la romanització, fins ara inèdit).

El topònim Segalar (que erròniament en els mapes és escrit *Segalà*) vol dir «lloc on es conrea sègol» i sembla testimoniar l'existència en temps medievals de camps de sègol en aquest indret. Sobre aquest tipus de conreu i la seva influència en la toponímia remetem a l'estudi de Pierre Bonnassie sobre la Catalunya dels segles X i XI (19).

LA NECRÒPOLIS TARDO-ROMANA DE L'OLIVET D'EN CULGAT (LES FEIXES),

Al vessant sud-est de la serreta del puig Segalar hi ha les Feixes, paratge on es troba l'Olivet d'en Culgat. Anys enrera el seu actual propietari Miquel Saló hi va descobrir, treballant la terra, un enterrament d'inhumació de tègules col·locades a doble vessant. Els antics propietaris, molts anys abans, havien topat amb diversos enterraments del mateix tipus.

Es tracta d'una necròpolis baix-imperial romana que seria de gran interès estudiar (20).

(19) PIERRE BONNASSIE, *Catalunya mil anys enrera: segles X-XI*, Barcelona, 1979, vol. I, p. 83, quan parla dels tipus de blats i la toponímia de l'Alta Edat Mitjana, diu que hi ha noms de lloc que conserven el record de camps de sègol.

(20) Un altre indret del terme d'Albons que considerem de gran interès per a investigacions futures és *el Bosc de San Joan*. Ocupa un extens banc de sorra fluvial, vestigi d'una illa dins l'antic curs del Ter abans de la desviació d'aquest riu a inicis del segle XIV. Es troba a la part oriental del terme. Té mostres d'interès de flora mediterrània i colònies d'aus i conills. A pocs metres cap al sud-oest del bosc fou bastit, a finals del segle XIII, un mas (el Mas de Sant Joan) puix que la plana s'estava assecant i les aigües es canalitzaren. A la façana del mas hi veiem una fornícula on s'hi havia col·locat una imatge de sant Joan, ara desapareguda. Sembla que a Albons hi havia una notable devoció a aquesta imatge del mas que nosaltres suposem que podria tenir una tradició anterior, relacionada amb aquest bosc. Es dona la circumstància que els masos construïts vora llocs de culte medieval prenen el nom del santuari, com modernament ha passat al terme de l'Escala, en una casa de pagès pròxima a les ruïnes de Santa Margarida d'Empúries.

En temps alt-medievals sorgiren nombrosos nuclis eremítics, continuadors de la tradició anterior, molts d'ells amb advocacions a sant Joan Baptista. Per les seves condicions, aquest

bosc podria haver estat un lloc eremític medieval. Segons el medievalista Manuel Riu, els eremites cercaven llocs feréstecs situats en terres ermes, però prop de fonts o rius, un poc emboscats per pasar desapercebuts. En diversos indrets de l'Empordà hi ha nuclis eremítics rupestres, el més proper és la Font de l'Ermedàs a Sant Feliu de la Garriga, terme de Vilademant; d'altres són les Roques del Tit a Ventalló; les Cavorques al Port de la Selva; Sant Miquel de Roca a Crespià; la Cova de les Ermites a Roses; les Coves de la Caula, a les Escaules de Boadella, etc. Manquen estudis sobre l'eremitisme.

Sobre un possible lloc eremític en aquesta petita illa de l'antic Ter, amb un culte a sant Joan Baptista, eremita hebreu anterior al cristianisme, sols ens basem en el nom del bosc i del mas. Les condicions naturals del bosc, a més del nom, creiem que fonamenten aquesta hipòtesis, certament arriscada. (MANUEL RIU, *Els primers eremitoris mossàrabs a Catalunya*, Fonaments I, Barcelona, 1978. JOAN BADIA, BENJAMÍ BOFARULL, ENRIC CARRERAS i MIQUEL-DÍDAC PIÑERO, *Eremitisme i esglésies rupestres a l'Empordà i comarques veïnes*, inèdit.